

Sp. zn. 6985/2020/VOP/BJ
Č. j. KVOP-8018/2021
Datum 4. března 2021

Vážený pan
David Svoboda, DiS.
předseda výboru
Asociace Dítě a Rodina, z. s.
Vyšehradská 320/491
128 00 Praha 2

Vážený pane předsedo,

odpovídám na Váš otevřený dopis,¹ který jsem obdržela jako reakci na mé *Doporučení ke kontaktům dítěte v pěstounské péči nejen s rodiči* vydané v prosinci 2020. **Za tento dopis Vám děkuji a ráda bych se touto formou vyjádřila k některým dílčím bodům, se kterými polemizujete.** Rovněž se nebráním možnosti se s Vámi osobně (či distančně²) setkat a probrat Vaše související poznatky z praxe.³

Hned na úvod bych chtěla zdůraznit, že mé doporučení vychází z účinné právní úpravy, která (de facto beze změny) platí od roku 2014. Mým cílem bylo zdůraznit mantinely, které právo nastavuje všem zúčastněným stranám (rodičům, pěstounům, orgánům sociálně-právní ochrany dětí, doprovázejícím organizacím, soudům) a které, jak vyplývá z mnou šetřených případů, bývají někdy překračovány. Pokud se domníváte, že aktuální právní úprava není vhodná, je namístě, abyste námítky prezentoval spíše Ministerstvu práce a sociálních věcí, které má možnost připravit a předložit novelizaci souvisejících právních předpisů, případně je prosazoval prostřednictvím zvolených zákonodárců.

Zároveň chci předznamenat, že doporučení bylo psáno právě s důrazem na práva a zájmy dítěte, která jsou i v mé činnosti vždy předním hlediskem. Jeho snahou není jakkoliv zvýhodňovat rodiče před pěstounem. Naopak zdůrazňuje vzájemná práva dětí a rodičů. Upozorňujete, že některé pasáže doporučení hovoří častěji o rodiči než pěstounovi. To však vyplývá ze tří základních východisek. Za prvé ze skutečnosti, že se jedná o vzájemné právo dítěte a rodiče. Důraz na jeho realizaci (pokud ho nevyklučují objektivní okolnosti) klade nejen náš právní řád, ale rovněž mezinárodní předpisy⁴ a soudní instituce, které je aplikují. Za druhé vycházím ze samotné podstaty pěstounské péče jakožto institutu náhradní rodinné péče. **Předesílám, že si velmi vážím práce pěstounů a jejich odhodlání pomoci dětem, které nemohou vyrůstat ve své rodině,** nelze však opomíjet, že jejich nezastupitelná role v péči o dítě je v našem právním řádu pojmána (pokud je to možné) jako dočasná. Pokud má rodič dokázat, že má zájem o dítě pečovat, že péči zvládne a současně

---

1 Zveřejněný rovněž na [Vašich webových stránkách](#).

2 S ohledem na aktuální epidemiologickou situaci nabízím možnost spojit se on-line, a to například prostřednictvím aplikace Lifesize.

3 V případě Vašeho zájmu prosím kontaktujte moji asistentku Marii Hemalovou (hemalova@ochrance.cz), se kterou můžete sjednat konkrétní termín i formu setkání.

4 Odkazuji zejména na Úmluvu o právech dítěte (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.), Úmluvu o styku s dětmi (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s.) či Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.).

si za tímto účelem i upravuje své poměry, musí mít možnost zůstat s dítětem v častém kontaktu a podílet se odpovídající měrou na jeho výchově. V třetí řadě z mé zkušenosti vyplývá, že rodič vystupuje ve slabší pozici. Na rozdíl od pěstounů nemá dítě fyzicky v péči, na danou situaci nebyl školen, často vnímá orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) jako „někoho, kdo mu dítě odebral“, a fakticky tak nemá aktivní podporu ze strany nějaké státní či nestátní organizace. Víím, že snahou doprovázejících organizací a OSPOD je, aby je rodič vnímal jako partnery, na které se může bez obav obrátit. Nicméně než rodič do této fáze dospěje, může uběhnout mnoho času, během kterého je rodič stavěn před nepřeberné množství problémů, které musí řešit sám.

Poslední věc, kterou bych chtěla vyzdvihnout předtím, než se konkrétně vyjádřím k Vámi namítaným bodům, je, že vnímám, že **případ každého dítěte a jeho rodiny je individuální**. V praxi se objevují případy, kdy je opodstatněné do vzájemných práv dítěte a rodiče zasáhnout. Pokud je to v zájmu dítěte, vůbec se tomu nebráním. Pouze upozorňuji na to, že k **daným zásahům musí docházet způsobem, který předpokládá právní úprava**. Není tedy možné (byť v dobrém úmyslu a v zájmu dítěte) například dítěti zakázat či omezit dlouhodobě kontakt s rodičem, pokud o tom nerozhodl soud. V tomto ohledu je samozřejmě nepostradatelná role zúčastněných odborníků, kteří (na rozdíl od soudu) s dítětem, pěstouny i rodičem přímo pracují a vidí je v rámci vzájemných interakcí. Na základě jejich vyhodnocení a odborných závěrů by měl soud rozhodovat.

Odpovědi na Vaše otázky a vyjádření k částem doporučení, se kterými polemizujete

(1) *„Na podmínkách a četnosti styku dítěte s rodiči i dalšími osobami by se měli primárně dohodnout pěstouni a rodiče. Pokud se tyto strany nemohou dohodnout, jedině soud může o podmínkách a četnosti styku rozhodnout.“*

Uvedl jste, že s tímto výrokem souhlasíte, nicméně v praxi k jeho naplnění dochází spíše výjimečně. Chci zdůraznit, že daný výrok je samozřejmě obecný. Každý sociální pracovník by jej měl mít na paměti a vyhodnocovat jej jako první možné řešení.

Jsou však případy (a nepopírám, že jich může být hodně), u nichž tento krok selže nebo není zjevně možný. Pak je namístě pomoc ze strany OSPOD či doprovázející organizace. Je skvělé, pokud se tímto přístupem podaří najít vzájemnou dohodu mezi rodičem, pěstouny a dítětem. Zdůrazňuji však, že musí jít skutečně o dohodu, nikoliv příkaz, zjevný ústupek některé ze stran či nátlakové vynucování. V těchto situacích je podle mého názoru nezastupitelná role OSPOD a doprovázejících organizací, které si však musí být vědomy všech limitů, které jsem předznamenala v úvodu tohoto dopisu, zejména pak limitů účinné právní úpravy. Pokud dohoda mezi rodičem a pěstouny není ani s pomocí OSPOD a doprovázející organizace možná, nezbyvá, než aby o souvisejících právech a povinnostech rozhodl soud.

(2) *„O každé úpravě kontaktů, včetně asistence má rozhodnout soud“.*

Dovoluji si upozornit, že daný výrok je nepřesnou interpretací mého doporučení. Jak jsem uvedla již výše, role OSPOD a doprovázejících organizací je v toto procesu nezastupitelná. Je žádoucí, aby OSPOD a doprovázející organizace pružně reagovaly na aktuální potřeby a zájmy dítěte. Nic nevylučuje (a neříkám to ani v rámci doporučení), aby OSPOD či doprovázející organizace vedly rodiče a pěstouny ke vzájemné dohodě o podmínkách

kontaktem dítěte s rodičem. Naopak je to samozřejmě zcela žádoucí. Opět pouze zdůrazňuji, že to nesmí být nátlak či podmínka pro kteroukoliv ze stran. **V doporučení chci zdůraznit, že buď všechny strany respektují vzájemnou dohodu (do které nikdo nebyl donucen), nebo je nezbytné, aby o jejich nesouladu rozhodl soud.**

(3) *„Jak postupovat, když dítě výslovně uvádí, že si kontakt nepřeje?“*

Dítě je bezesporu nejpodstatnějším aktérem celého procesu i realizace pěstounské péče. Jeho přáním a názorům musí všichni zúčastnění odborníci naslouchat, nikoliv je však bezmezně následovat. Jistě jste se také setkal se situacemi, kdy přání dítěte nebylo v danou chvíli tím nejlepším, co se dítěti nabízelo.

V případě odmítání kontaktu s rodičem je nepochybné, že by nikdo neměl násilně nutit dítě ke kontaktu. S daným tématem je však nezbytné velmi intenzivně pracovat, odborně rozkrýt příčiny tohoto nezájmu či odmítání a pokusit se hledat možnosti, které by mohly pomoci znovuobnovení kontaktu. Je jednoznačně úkolem všech zúčastněných odborníků i pěstounů, aby dítěti pomohli a přiměřeně ho motivovali ke kontaktu. Za tímto účelem musí odborníci pracovat samozřejmě také s rodičem. Hledat s ním možnosti změny v jeho chování, projevech apod. Pokud rodič spolupracuje a situaci respektuje, není potřeba se na soud obracet.

Je-li situace pro dítě skutečně značně zatěžující, nebo uvádí-li dítě objektivní důvody k tomu, proč se s rodičem nechce stýkat, mám za to, že OSPOD musí iniciovat soudní úpravu (dočasně omezení či zákaz styku), jelikož je nepochybné, že daná situace není v zájmu dítěte a OSPOD ani doprovázející organizace nemůže kontakt jinak zakázat.

OSPOD může rovněž odkázat rodiče, který kontakt nevhodně vynucuje, aby se sám obrátil s návrhem na soud a žádal soudní úpravu (dané je možné i předběžným opatřením). V rámci soudního řízení je nezastupitelná role kolizního opatrovníka dítěte, který by měl soudu jasně prezentovat, co je v zájmu dítěte a na základě čeho učinil tento závěr. Do doby soudního rozhodnutí musí pokračovat intenzivní práce s dítětem i rodičem. Pokud však i s touto aktivní a intenzivní podporou dítě bude kontakt dále odmítat, může se jednat o objektivní důvod k tomu, aby kontakty neprobíhaly. Opět je to však na soudu, aby o tom rozhodl.

(4) *„Řešení situací, kdy rodič neusiluje o převzetí dítěte do péče, ale dožaduje se pravidelného a častého kontaktu.“*

Setkala jsem se se situacemi, kdy rodič sám (a nutno říci vhodně) vyhodnotil, že péči o dítě nezvládne, nicméně i nadále chtěl hrát v životě dítěte odpovídající roli. Jednalo se například o rodiče s psychiatrickým onemocněním či významně sníženými rodičovskými kompetencemi či dlouhodobě špatnou celkovou sociální situací, kterou rodič nedokáže ani za pomoci OSPOD a odborných organizací překonat.

Jak osobně, tak především i na podkladě odborných názorů, mám za to, že i v těchto případech má rodič v životě dítěte nezastupitelnou roli a je možné nastavit vzájemné vztahy tak, aby byly dítěti ku prospěchu. Aby dítě získalo stabilní a bezpečné zázemí v podobě pěstounské rodiny a zároveň neztratilo důvěru v biologického rodiče. V těchto případech je bezesporu velmi obtížné situaci dítěti vysvětlit. Domnívám se, že rodič toho s ohledem na svá omezení nastíněná výše nemusí být schopen. Avšak věřím, že pěstouni, OSPOD a doprovázející organizace s dětmi umí hovořit přiměřeně jejich věku. Umí zohlednit veškeré

proměnné, které budou v každém konkrétním případě jiné, tak aby se dítě vyznalo v rolích jednotlivých dospělých osob v jeho životě.

- (5) *„Kdo může rodiči nastavit ‚měkká‘ pravidla kontaktu (např. aby nesliboval nesplnitelné, nefotil se s dítětem, když si to dítě nepřeje), když to nemohou udělat OSPOD, doprovázející organizace či sociálně aktivizační služby?“*

V tomto bodě došlo zřejmě k nepochopení mého doporučení. Rozhodně jím neříkám, že by tyto „měkké“ regulace chování rodičů měly být vázány na soudní rozhodnutí. Zde je zcela jednoznačně prostor pro sociální práci s rodiči a poskytování poradenství, a to ať již ze strany OSPOD, či jiných odborníků.

Pokud svůj závěr dovozujete z výroku *„doprovázející organizace nemohou jakkoliv zasahovat do práva dítěte na kontakt s rodiči. Nemohou realizaci styku podmiňovat svojí osobní asistencí, určovat, kde a za jakých podmínek bude kontakt probíhat“*, není to přesné. Tímto dílčím doporučením mířím zejména na situace, kdy doprovázející organizace (případně OSPOD či pěstouni) rodičům jednostranně sdělí, že styků se vždy bude účastnit jejich pracovník, vždy budou probíhat na půdě OSPOD či nějaké organizace, budou probíhat pravidelně jedenkrát za tři měsíce apod. Zdůrazňuji, že při uvedení příkladů vycházím z reálných případů, se kterými jsem se setkala buď já, nebo tehdejší veřejná ochránkyně práv.

- (6) *Proměnlivost situace v čase – „Dohoda o kontaktech učiněná bezprostředně po výkonu soudního rozhodnutí často přinese všem stranám jistotu“.*

Opět musím upozornit spíše na nepochopení doporučení. Je samozřejmé, že poměry a potřeby dítěte (stejně jako pěstounů a rodičů) se v čase mění. Úprava kontaktu dítěte s rodičem na to musí pružně reagovat. Doporučení v části, kterou citujete, rozvíjí myšlenku, že vzájemná a všemi respektovaná dohoda má přednost před soudní úpravou a že prvotní dohodu je vhodné uzavřít co nejdříve po umístění dítěte do pěstounské rodiny. Nijak však nehovoří o nemožnosti tuto dohodu pružně měnit a reagovat na nastalé situace.

Závěr

Vážený pane předsedo, jsem si vědoma toho, že podpora vztahu dítěte s biologickou rodinou není jednoduchá a v rámci pěstounských rodin může způsobovat řadu problémů. Opět zdůrazňuji, že si práce pěstounů nesmírně vážím, nicméně zároveň jsem přesvědčena, že povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztah dítěte v pěstounské péči s rodiči nelze opomíjet, upozadřovat či bagatelizovat. Věřím, že Vy i Vaši kolegové jim jste schopni poskytnout přiměřenou podporu a pomoc, aby své zákonné povinnosti dostáli a probíhalo to v zájmu všech stran, zejména dítěte.

Doufám, že mé vyjádření přijmete k dovysvětlení mého záměru, se kterým jsem doporučení vydávala. Domnívám se, že většina Vámi uvedených kritických bodů vznikla spíše nepřesnou interpretací. Je jisté v zájmu všech, pokud mé vyjádření poskytnete také členům Vaší asociace, a přispějete tak ke správné interpretaci doporučení. Tento dopis rovněž zveřejním spolu s textem doporučení v *Evidenci stanovisek ombudsmána* (www.eso.ochrance.cz) pod spisovou značkou 6985/2020/VOP.

Ráda bych také upozornila, že na doporučení eviduji také pozitivní reakce, a to jak z řad doprovázejících organizací (mimo jiné také členů Vaší asociace), tak státních subjektů. Zároveň mě Ministerstvo práce a sociálních věcí informovalo, že má v plánu se tématu rovněž v dohledné době zabývat. V rámci metodického vedení chce z mého doporučení vyjít a rozšířit je o možnosti řešení souvisejících problémů z praxe.

V případě přetrvávání nedorozumění mě neváhejte kontaktovat.

S přátelským pozdravem

Mgr. Monika Šimůnková v. r.
zástupkyně veřejného ochránce práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)